

347.72(049.32)

**PRIKAZ KNJIGE „POSLOVNO PRAVO“
autora prof. dr. Sefera Međedovića**

Aldin Mavrić*

U oktobru mesecu 2014. godine u Beranama izašla je iz štampe knjiga-udžbenik pod nazivom „POSLOVNO PRAVO“, autora prof. dr. Sefera Međedovića. Izdavač ove knjige je Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku, na kome se na osnovu odluke svog Nastavno-naučnog Veća od 18.07.2014. godine, ova knjiga koristi u nastavi kao osnovni udžbenik. Knjiga broji 351 stranu, podeljenu u osam delova sa pedeset i dva poglavlja. Na kraju svake celine navedena je literatura koja je korišćena tokom pisanja knjige. Na zadnjih 100 strana nalaze se obrasci pojedinih ugovora, primeri pojedinih hartija od vrednosti, kao i pojmovnik, u kome je navedeno značenje najvažnijih upotrebljenih pojmova. Ovo je drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje ove knjige. Prof. dr. Sefer Međedović je objavio veliki broj stručnih i naučnih radova u najpoznatijim pravnim časopisima, a autor je sedam knjiga od kojih su četiri univerzitetski udžbenici. Ovog autora krase i veliko iskustvo u praktičnom obavljanju poslova iz oblasti pravnih nauka, pa nema sumnje da je autor prilikom pisanja ove knjige uložio svoje neosporno znanje i iskustvo u cilju da čitaocu približi relativno novu pravnu disciplinu koju nazivamo poslovnim pravom, a koja se sve više udaljava od trgovačkog i privrednog prava koje su je iznedrile. Cilj autora je da ovo delo, za razliku od dela u kojima se sreće slična problematika, bude udžbenik prava biznisa u pravom smislu te reči. Naime, tradicionalna prava kao što su trgovačko i privredno pravo polako bivaju prevaziđena usled sve drugačijeg poimanja biznisa, što poslovnom pravu kao pravnoj disciplini koja tek nastaje otvara put i garantuje primenu ne samo u okviru pravnih nauka, već i u okviru ekonomskih i organizacionih nauka, pa čak i u oblasti menadžmenta, međunarodnog poslovanja i turizma.

Autor se u prvom delu bavi najopštijim pitanjima od velikog značaja za razumevanje celokupne materije obrađene u ovoj knjizi. U njemu se objašnjava pojam i fenomen države kao društvene organizacije u kojoj se pravo koristi da reguliše brojne društvene odnose. Razumevanje upravo tih osnovnih pojmova o državi i pravu nužno je neophodno za pravilno razumevanje instituta poslovnog prava, jer ti instituti direktno zavise od organizacije države i pravnog sistema kojim se regulišu. U tom prvom, opštem delu, autor se pored istorijskog dela o nastanku države i prava bavi i stanovništvom, teritorijom i vlašću – kao osnovnim atributima države, oblicima država, određenjem prava, pojmom pravnih normi i pravnih akata, zatim pravnim odnosom, pravnim sistemom u celosti, subjektima prava, pravnim

* Student master studija na Departmanu za pravne nauke Univerziteta u Novom Pazaru, e-mail: universal91.np@gmail.com.

činjenicama, kao i vrstama tumačenja prava. Za studente koji se obrazuju u polju npr. ekonomskih ili organizacionih nauka, ovakav uprošćen i jasan način predstavljanja osnovnih pojmova o državi i pravu, može biti od krucijalnog značaja za dalje proučavanje ove materije. Za one koji poslovno pravo proučavaju u okviru studija na departmanu za pravne nauke, obnavljanje osnovnih, opštih pojmova itekako može da bude korisno, jer se sa ovim pojmovima susreću tokom celokupnog trajanja studija. Dakle, odluka autora da u prvom delu objasni upravo te opšte pojmove predstavlja pun pogodak iz očiglednih, gore navedenih razloga.

„Određenje prava biznisa“ naziv je drugog dela ove knjige u kome autor teži ka tome da čitaoca upozna sa pojmom prava biznisa. Sa obzirom na to da ovaj deo dolazi neposredno nakon dela u kome se objašnjavaju najopštiji pojmovi vezani za državu i pravo, primećuje se želja autora da kroz datu materiju, između ostalog, prikaže i vezu između opštih pojmova države i prava i opštih pojmova vezanih za pravo biznisa tj. poslovno pravo. Na početku drugog dela pažnja se poklanja razvoju poslovnog prava i njegovom odvajanju od tradicionalnih prava kao što su trgovačko i privredno pravo. Navode se jasni razlozi za postojanje jedne ovako koncipirane grane prava, kao i uslovi koji su proizveli potrebu da se specifični odnosi koji se sreću kroz sve složenije načine obavljanja biznisa pravno regulišu. Takođe, napominje se predmet poslovnog prava, koji obuhvata status poslovnih subjekata, njihove međusobne poslovne odnose, kao i njihove odnose sa državom. Naglašava se i mesto prava biznisa u pravnom sistemu, u okviru koga se objašnjava odnos prava biznisa i Ustavnog prava, upravnog prava, sudskog i građanskog prava. Pri kraju drugog dela navode se izvori prava biznisa, gde se ponovo vidi već pomenuta veza između osnovnih pojmova države i prava sa pravom biznisa.

U trećem delu ovog udžbenika, koji nosi naslov „Subjekti prava biznisa“, autor piše o pojmu poslovnog subjekta, njegovim atributima, registraciji i zastupanju. Takođe, obrađuje pojam odgovornosti privrednih društava, statusne promene i pojam prestanka poslovnih subjekata. Na samom početku trećeg dela knjige, razmatrajući pojam poslovnog subjekta, autor i pored toga što se u uporednom pravu ne daje opšta definicija poslovnog subjekta, argumentovano i precizno iznosi svoju definiciju subjekta biznisa i određuje ga kao organizaciju sa svojstvom pravnog lica, koja samostalno obavlja delatnost proizvodnje ili prodaje ili vršenje usluga, odnosno više ovih delatnosti na tržištu u cilju sticanja dobiti. Odmah nakon toga su taksativno pobrojani i zakonski elementi koji proizilaze iz ovakve definicije poslovnog subjekta. U delu u kome se bavi atributima poslovnog subjekta, autor ističe važnost obeležija koja karakterišu poslovne subjekte, samim tim ih odvajajući od drugih poslovnih subjekata, što itekako doprinosi sigurnosti ekonomskog i pravnog prometa, ali je bitno i za poslovni status poslovnog subjekta, polazeći od toga da se upravo po tim svojim obeležijima, odnosno atributima, poslovni subjekt u javnosti poznaje kao uspešan ili neuspešan subjekt. Autor potom nabroja attribute poslovnih subjekata, pri tom ne propušta da istakne i mišljenje nekih drugih autora, konkretno u ovom delu mišljenje dr. Šefkije Čovića i dr. Mirjane Drakulić. Zatim autor pojedinačno obrađuje svaki atribut poslovnog

subjekta, dakle prvo pojam firme, pa onda delatnost i sedište subjekta biznisa. Pažnja se posvećuje i načinu registracije poslovnih subjekata, vrstama upisa i osnovnim načelima registracije, a objašnjava se i pojam izražavanja volje pravnih lica u pravnom prometu preko svojih zastupnika. Obrađena je i odgovornost poslovnog subjekta gde autor ukratko i precizno objašnjava vrste odgovornosti poslovnih subjekata, tj. solidarnu i supsidijarnu odgovornost. Autor se autor na iscrpan način bavi statusnim promenama poslovnih subjekata, odnosno načinima spajanja, pripajanja i podele pravnog subjekta, do kojih dolazi najčešće iz ekonomskih razloga, pri tom navodeći primere ovih statusnih podela. Na samom kraju ovog dela govori se o promeni pravne forme poslovnog subjekta, a u naslovu koji glasi „prestanak poslovnog subjekta“ detaljno se opisuju razlozi i načini gašenja poslovnog subjekta.

Četvrti deo ovog udžbenika odnosi se na vrste subjekata biznisa, pa shodno tome i nosi naziv „Vrste poslovnih subjekata“. Ono što se odmah primeti u četvrtom delu ove knjige jeste da autor nastoji da, pre nego što počne da konkretno obrađuje pojedinačne poslovne subjekte, uvede čitaoca u materiju kojom će se baviti u ovom delu knjige. Ovakav potez svakako može koristiti onima koji tek počinju da se bave ovom problematikom, jer autor na vrlo jednostavan način objašnjava one krucijalne, osnovne, pojmove kroz koje će proći na narednim stranama knjige. Pre svega nabrajaju se poslovni subjekti, od kojih će svaki pojedinačno biti analiziran i detaljno objašnjen na stranama koje slede. Dakle: Preduzetnike, društva lica, društva kapitala, preduzeća, zadruga, finansijske organizacije, berze i drugi posebni oblici poslovnih subjekata kao što su fondacije, zadužbine, privredne komore i regulatorne agencije. Pojedinačna analiza poslovnih subjekata je sadržajna i obimna, pa je svaki od navedenih poslovnih subjekata detaljno analiziran. Očigledna je intencija autora da do najsitnijih detalja objasni ove vrlo bitne sadržane u okviru četvrtog dela ove knjige, samim tim naglašavajući njihovu važnost. U okviru svakog naslova postoji i nekoliko podnaslova u kojima se objašnjavaju oblici datog poslovnog subjekta, pa tako npr. u okviru podnaslova koji se odnosi na banke, kao na najvažnije finansijske organizacije za odvijanje platnog prometa i funkcionisanja poslovnih odnosa u celini, autor navodi podelu banaka prema vrsti poslovanja na: emisione banke, depozitne banke, založne banke, hipotekarne banke i poslovne banke, gde svaku ovu vrstu objašnjava pojedinačno. U ostatku teksta u ovom delu knjige objašnjene su i berze i poslovi i uslovi poslovanja u okviru berze, a zatim i posebne oblike poslovnih subjekata u koji se ubrajaju fondacije, zadužbine, privredne komore i regulatorne agencije.

Centralno mesto u petom delu, „Hartije od vrijednosti“, zauzimaju pojedine hartije od vrednosti, gde je akcenat stavljen na čekove, menice i akcije. Naravno, autor se pored toga u ovom delu bavi i pojmom hartije od vrednosti, iznoseći kratku definiciju po kojoj hartija od vrednosti predstavlja pismenu ispravu u kojoj je sadržano neko imovinsko pravo, a naglašava i bitne elemente hartija od vrednosti i njene vrste (na ime, na donosioca i po naredbi). Takođe, navode se i uslovi za amortizaciju i zamenu hartija od vrednosti. Kao što je iznad navedeno, posebna

pažnja poklonjena je pojedinim vrstama hartija od vrednosti. Autor u tom cilju počinje od menice, naglašavajući prvo ono osnovno, a to je da je menica hartija od vrednosti koja glasi na donosioca. Navode se i vrste menice, kao i bitni elementi iste. Sledeći podnaslov je „Ček“, a počinje naravno sa definicijom da je ček hartija od vrednosti kojom njen izdavalac – trasant, daje bezuslovan nalog – trasatu, da licu označenom u čeku (remitentu) isplati određenu svotu novca. Zatim se nabrajaju vrste čeka prema načinu određivanja prava imaoca (na ime, na donosioca, po naredbi, alternativni ček, trasirani ček po sopstvenoj naredbi i sopstveni trasirani ček) i po nameni (barirani, putnički, cirkularni, certifikovani, vizirani, dokumentarni, akreditivni, limitirani, komisioni i poštanski ček). Dalji tekst se nastavlja podnaslovom „Akcija“, gde kao i kod prethodno objašnjenih vrsta hartija od vrednosti počinje definicijom po kojoj je akcija hartija od vrednosti na ime kojom se njen imalac legitimira kao član akcionarskog društva, kako u imovini društva, tako i u njegovom upravljanju. Autor ne zapostavlja ni ostale vrste hartija od vrednosti, pa su obrađene i obaveznice, blagajnički i komercijalni zapisi, kreditna pisa, teretnice, tovarni listovi i skladišnice. Peti deo završava se legitimacionim papirima i legitimacionim znakovima.

Poznavajući rad i iskustvo profesora Međedovića, jasno je da će se u šestom delu ovog udžbenika – „Pravo intelektualne svojine“ teško naići na bilo kakvu grešku. Prva stvar koja se zapazi prilikom čitanja šestog dela knjige-udžbenika „Poslovno pravo“ je da, baš kao u četvrtom delu, postoji nešto više od strane teksta u kojoj se iznose prethodne napomene, koje imaju svrhu da čitaoca uvedu u materiju koja će se razmatrati na narednim stranama. Ovog puta autor tu svrhu postiže navodeći istorijski razvoj prava intelektualne svojine. Profesor Međedović se u okviru prava intelektualne svojine posebno osvrće na pravo idustrijske svojine i autorsko pravo. Objasnjavajući pravo idustrijske svojine autor se kritički osvrće na ispravnost korišćenja termina „pravo idustrijske svojine“ jer predmet prava idustrijske svojine nisu materijalna, već nematerijalna dobra, a zatim navodi itekako bitnu teoriju imaterijalnih prava. Između ostalog, autor navodi da pravo idustrijske svojine predstavlja savremenu pravnu disciplinu koja sadrži opšte pravne norme kojima se regulišu tri grupe prava: pronalazačko pravo (patent, know-how, tehničko unapređenje, dizajn, topografija integrisanih kola i biljne sorte), znakovi razlikovanja (robni i uslužni žig i znakovi porekla proizvoda) i zaštita imovinskih interesa (zaštita od nelojalne konkurencije i zaštita poslovne tajne). Kao i u nekim prethodnim delovima, autor nastojeći da iznese iscrpna razmatranja materije, nudi pojedinačno objašnjenje svake od ove tri grupe prava, a zatim i analizu svakog prava u okviru te grupe. Način na koji se sistematizuje ovakva materija je već poznat iz mnogih prethodnih dela istog autora i garantuje preglednost i kvalitet, jer se ovakvim razlaganjem inače vrlo složene materije postiže izuzetno pozitivan efekat.

Bitno mesto u ovom delu knjige zauzima i autorsko pravo. Pre nego što krene u dublju analizu ove problematike, autor daje vrlo jasnu definiciju autorskog prava i nabraja dela koja se nazivaju autorskim, a to su: knjige, brošure, članci i

ostali natpisi, dramska, muzička, koreografska pantomimska i kinematografska dela, dela iz likovne umetnosti uključujući i arhitekturu, rezbarstvo, grafiku i litografiju kao i primenjenu umetnost, dela umetničke i dokumentarne fotografije, geografske karte, skice i slično. Zatim se objašnjavaju dve najznačajnije teorije vezane za pravnu prirodu autorskog prava, monistička i dualistička teorija. Osim toga, autor ukazuje na načela koja proističu iz Bernske konvencije za zaštitu književnih i umetničkih dela iz 1886. godine, a to su načela asimilacije, minimuma i načelo zaštite bez formalnosti. Posebna pažnja poklanja se i moralnim i imovinskim ovlašćenjima, a potom se govori o načinima zaštite autorskog prava i navode se prava srdona autorskim, čime se i završava ovaj jako interesantan deo knjige-udžbenika „Poslovno pravo“.

Najvažniji razlog za pisanje drugog dopunjenog izdanja ove knjige, kako sam autor navodi, jeste potreba da se knjiga upotpuni materijom iz saobraćajnog prava, tako da se sedmi deo ove knjige odnosi upravo na tu materiju i naziva se „Saobraćajno pravo“. U njemu profesor Međedović govori o osnovama saobraćajnog prava kao samostalne pravne discipline, pa u tom cilju odmah na početku sedmog dela ukazuje na pojam i značaj saobraćaja uopšte i njegovih posebnih delova: drumskom, pomorskom i vazdušnom saobraćaju, kao i saobraćaju putem cevovoda i prenosa informacija internetom. Nakon toga autor objašnjava šta je špedicija i stavlja poseban akcenat na ugovor o špediciji, obaveze i prava špreditera, kao i njegovu odgovornost. Spominju se i tri vrste špedicije: špedicija del credere, fiksna ili paušalna i zbirna špedicija. Nakon špedicije, prelazi se na osnove drumskog saobraćaja. Autor ističe bitnost pune infrastrukture, a detaljno se bavi i ugovorom o drumskom prevozu robe, naglašavajući prava i obaveze prevozioca robe. Potom se na isti način objašnjava pojam železničkog saobraćaja (sa posebnim osvrtom na bezbednost istog), pomorskog saobraćaja (pojam broda, državna pripadnost broda, baždarenje broda, brodske isprave i knjige, prava i privilegije na brodovima, pomorska agencija, havarije, sudari, potonule stvari, pomorski ugovori, ugovori o prevozu robe morem, ugovor o prevozu putnika i prtljaga i ugovor o tegljenju), vazdušni saobraćaj (aerodromi, vazduhoplovi, ugovor o vazdušnom prevozu, ztransportno osiguranje i polisa transportnog osiguranja). Tokom čitanja ove materije, dolazi se do zaključka da autor putem određenih obrazaca želi da pojednostavi poimanje materije vezane drumski, železnički, pomorski i vazdušni saobraćaj. To postiže sistematizujući materiju tako da čitaoc pre svega shvati pojam ovih vrsta saobraćaja, a zatim ga dublje uvodi u materiju iznoseći zapažanja u vezi sredstava koja se koriste u navedenim vrstama saobraćanja, ističući bezbednost istim. Veliku pažnju, kao što je i očekivano, autor poklanja pravnoj regulativi u okviru obavljanja poslova prevoza robe i putnika, navodeći bitne karakteristike raznih ugovora, odnosno navodeći prava i obaveze onih koji se tim prevozom bave. Stiče se utisak da, iako opširna, materija u okviru saobraćajnog prava je odlično sistematizovana, za šta autoru pripadaju sve zasluge, a šta pre svega studentima itekako može da bude od koristi prilikom pokušaja da pravilno razumeju datu materiju.

Poslednji, osmi deo ove knjige, govori o ugovorima prava biznisa, odnosno o ugovornom pravu. Uopšteno razmatranje pojma ugovora u poslovnom pravu je logičan prvi korak autora pri pisanju osmog i poslednjeg dela ovog udžbenika. Autor odmah nakon pojma ugovora u poslovnom pravu ističe opšte (sposobnost ugovaranja, saglasnost izjava volja ugovornih strana, predmet i osnov ugovora) i posebne (npr. određena forma i davanje saglasnosti) uslove za zaključenje ugovora i iznosi bitna zapažanja u vezi tih uslova, obrađujući svaki od njih ponaosob. Nakon tog opšteg dela, profesor Međedović, znajući značaj poznavanja konkretnih ugovora, prelazi na precizno razmatranje pojedinih ugovora poslovnog prava. Polazeći od ugovora koji je najvažniji i najzastupljeniji ugovor poslovnog prometa – ugovora o prodaji, autor redom iscrpno objašnjava ugovor o građenju, turističke ugovore, ugovor o organizovanju putovanja, posrednički ugovor o putovanju, ugovor o alotmanu, bakarske ugovore, ugovor o kreditu, ugovor o akreditivu, ugovor o deponovanju hartija od vrednosti, ugovor o sefu, ugovor o forfetingu, ugovor o lizingu, mešovite ugovore, ugovor o franšizingu, ugovor o lonu, ugovor o menadžmentu i ugovor o faktoringu. Pri tom, autor jasno ističe bitne elemente svakog od pobrojanih ugovora, kao i obaveze i odgovornosti ugovornih strana, a kod najbitnijeg ugovora – ugovora o prodaji, navodi i posebne vrste istog. Nakon što je temeljno obradio ove ugovore, autor se bavi i ugovorima prava industrijske svojine: ugovorom o licenci, autorskim ugovorima i izdavačkim ugovorima. Posle osmog dela knjige-udžbenika „Poslovno pravo“ dolazi se do dela u kom se nalaze obrasci pojedinih ugovora. Svakako da takvo rešenje doprinosi kvalitetu ovog udžbenika jer autor nakon detaljno izložene materije, čitaocu daje priliku da pogleda kako konkretno izgledaju ugovori o kojima je bilo govora u poslednjem delu knjige i stvori jasnu predstavu o formi datih ugovora. Nakon obrazaca pojedinih ugovora nalaze se i primeri pojedinih hartija od vrednosti. Kroz te primere čitaoc može izoštriti sliku koju je stekao kroz čitanje petog dela ove knjige koji se odnosio upravo na hartije od vrednosti, te videti kako izgledaju menica, blanko i puni indosament, putnički ček, ček na donosioca i td. Najzad, od 319. do 350. strane knjige nalazi se pojmovnik u kome autor navodi značenje njavažnijih pojmova koji su upotrebljeni kroz obrađenu materiju. Pojmovnik, kao uostalom i obrasci pojedinih ugovora i primeri pojedinih hartija od vrednosti, ima za cilj da olakša savladavanje materije, pre sevgga studentima, ali i svim licima koja počinju da se bave ovom materijom.

Sve ono što je navedeno u ovom prikazu, a o čemu autor detaljno govori u samoj knjizi, predstavlja vrlo aktuelnu materiju, koja bez sumnje ima svetlu budućnost jer sve dinamičniji društveni i poslovni tokovi primoravaju svakog ko se bavi klasičnim poslovanjem da na drugačiji, mnogo iscrpniji način, razmišlja o biznisu u cilju bržeg i efikasnijeg poslovanja u sve složenijim uslovima biznisa. Može se zaključiti da knjiga-udžbenik „Poslovno pravo“ autora prof. dr. Sefera Međedovića predstavlja veoma važno naučno delo u oblasti nove pravne discipline koja krupnim i sigurnim koracima ulazi u naš pravni sistem i počinje da se izučava na mnogim visokoškolskim ustanovama. Ovo delo, neosporno visokog kvaliteta,

karakteriše sjajna sistematika prezentiranja koja je produkt višedecenijskog iskustva profesora Međedovića, kako u pogledu obrade materije, tako i u pogledu rada sa studentima. Autor na pravi način razume potrebe i želje studenata koje se ondose na uprošćavanje materije i vodeći se tom idejom došao je do sjajnog rešenja u okviru koga se ne gubi na obimu obrađene materije, već se kroz sam način obrade i sistematizacije gradiva postiže specifična jednostavnost, koja čitaocu omogućava da brže i lakše dođe do neophodnih saznanja. Posebna pažnja koju je autor posvetio davanju konkretnih obrazaca i primera dodatno olakšava savladavanje ove nesumnjivo složene problematike i predstavlja bitnu kariku u lancu lakšeg razumevanja i pravilnog poimanja predstavljene materije. Jasno je da će ova knjiga-udžbenik biti od nemerljive koristi studentima ekonomskih, organizacionih ali i pravnih nauka, svima onima koji se u okviru svojih delatnosti bave i poslovnim pravom, kao i svima onima koji imaju razloge da se usled sve modernijeg poimanja biznisa edukuju na pravi način i steknu nova saznanja iz ove oblasti.